herpy

GEKONY

## Turner's thick-toed gecko

# *Chondrodactylus turneri*

*Chondrodactylus turneri* to krępy, nocny gekon z sawann i terenów skalistych południowej i wschodniej Afryki, o dużych pomarańczowych oczach, brązowych pręgach i lamelkach czepnych pod palcami. Jest łatwy w utrzymaniu, ale płochliwy i szybki, dlatego najlepiej sprawdzi się u kogoś, kto chce obserwować swoje zwierzę, a nie brać je na ręce.

Rodzina: Gekkonidae  Dawna nazwa: *Pachydactylus turneri; Homodactylus turneri*

### NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

#### ZWIERZĘ

| | |
|---|---|
| Wielkość dorosłego osobnika | **15-22 cm**<br>długość całkowita z ogonem |
| Długość życia | **6-10 lat** |
| Aktywność | **W nocy** |
| Tryb życia | **Skalny** |
| Środowisko | **Sawanna i tereny skaliste** |
| Trudność | **Średnio zaawansowany** |

#### HODOWLA

| | |
|---|---|
| Min. terrarium | **60 × 40 × 40 cm**<br>D × S × W dla 2 dorosłych osobników |
| Temperatura w dzień | **25-28 °C** |
| Miejsce wygrzewania | **33-35 °C** |
| Temperatura w nocy | **18-22 °C** |
| Wilgotność | **30-50%** |
| UVB | **Opcjonalne** |
| Pokarm | **Owady** |
| Utrzymanie | **Pojedynczo lub w parach** |

#### ROZMNAŻANIE

| | |
|---|---|
| Rozmnażanie | **Jajorodny** |
| Wielkość zniesienia | **1-2 jaj** |
| Inkubacja | **50-60 dni**<br>przy 27-29 °C |

#### OCHRONA I FORMALNOŚCI

| | |
|---|---|
| CITES | **Niewymieniony** |
| Załącznik unijny | **Niewymieniony** |
| IUCN | **Najmniejszej troski (LC)** |

## O gatunku

*Chondrodactylus turneri* to masywny gekon średniej wielkości o szerokiej, trójkątnej głowie i spłaszczonym ciele. Na grzbiecie ma duże, kilowate guzki ułożone w regularnych rzędach, przez co skóra wygląda na szorstką, a ogon pokrywają wyraźne pierścienie kanciastych łusek. Barwa podstawowa jest piaskowobrązowa do średniobrązowej, często z czerwonawym lub szarawym odcieniem, a przez grzbiet biegną ciemne poprzeczne pręgi, najwyraźniejsze z przodu. Pod palcami znajdują się szerokie lamelki czepne, dzięki którym zwierzę wspina się po kamieniach i murach. Oczy są duże i pomarańczowe.

Dorosłe osobniki mierzą około 10 cm od pyska do kloaki i 15-22 cm z ogonem. Masa ciała nie jest znana. Długość życia wynosi prawdopodobnie 6-10 lat, podobnie jak u spokrewnionych gekonów tej samej wielkości.

Gatunek został opisany przez Johna Edwarda Graya w 1864 roku jako *Homodactylus turneri* i nazwany na cześć brytyjskiego entomologa Jamesa Aspinalla Turnera. Długo uważano go za podgatunek *Pachydactylus bibronii*, a przez wiele lat nosił nazwę *Pachydactylus turneri*. Rodzaj *Chondrodactylus* rozszerzono w 2005 roku tak, aby obejmował także szereg dawnych gatunków *Pachydactylus*. Granica wobec blisko spokrewnionego *Chondrodactylus laevigatus* była niejasna i część starszej literatury o *turneri* w rzeczywistości dotyczy *laevigatus*. Oznacza to, że starsze porady hodowlane i mapy występowania należy czytać z zastrzeżeniem.

W terrarium jest to zwierzę do oglądania. Jest szybki, potrafi skakać na kilka centymetrów i trudno go złapać, jeśli ucieknie. Temperament zmienia się z dnia na dzień, a brania na ręce nie można polecić.

## Występowanie i środowisko

*Chondrodactylus turneri* występuje w południowej i wschodniej Afryce: w Republice Południowej Afryki, Botswanie, Zimbabwe, Mozambiku, Zambii, Malawi i Tanzanii, a ze znakiem zapytania także w Eswatini. Wymienia się ponadto Kenię i Ruandę, a stwierdzenia odnotowano w Kenii, Eswatini i Namibii. Część skrajnych stwierdzeń może wynikać z pomylenia z *laevigatus*, dlatego mapa pokazuje tylko kraje, w których obecność gatunku jest najlepiej udokumentowana. W Republice Południowej Afryki znany jest m.in. z prowincji Gauteng, Limpopo, Mpumalanga, KwaZulu-Natal i North West.

Miejscem typowym jest Tete w Mozambiku nad rzeką Zambezi, ale osobniki z serii typowej pochodzą prawdopodobnie z kilku miejsc w dolnej dolinie Zambezi. Gatunek został zawleczony na Florydę w USA i prawdopodobnie także do Nowej Zelandii. Kropki na mapie to odnotowane stwierdzenia, obejmujące również pojedyncze stwierdzenia poza Afryką, pochodzące od zawleczonych zwierząt.

> **Naturalny zasięg:** Republika Południowej Afryki, Zimbabwe, Mozambik, Botswana, Eswatini, Tanzania, Malawi i Zambia.

### ŚRODOWISKO

*Chondrodactylus turneri* prowadzi nocny tryb życia i żyje na skałach oraz budynkach. Zasiedla zarośla i suche lasy akacjowe na sawannie, rumowiska skalne i suche lasy na skraju sawanny, a także wioski, gdzie w murach są kryjówki i nie brakuje much. Wspólną cechą tych miejsc jest mnóstwo kryjówek, w których zwierzę może schronić się przed dziennym upałem.

W naturze gekony te preferują duże kamienie z licznymi szczelinami. Wiele osobników dzieli te same kamienie, do ośmiu na jednym. Młode częściej niż dorosłe przebywają na otwartej przestrzeni, a aktywność zmienia się w zależności od fazy księżyca i pory nocy. Gatunek poluje z zasadzki, chwytając bezkręgowce i w ogóle wszystko, co zdoła złapać i obezwładnić.

Dokładne temperatury i wilgotność w miejscach występowania nie są udokumentowane. Klimat jest przeważnie suchy, z porą deszczową trwającą kilka miesięcy.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

## Hodowla

### TERRARIUM

Para potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 60 × 40 × 40 cm (długość × szerokość × wysokość), najlepiej 80 × 40 × 40 cm, bo więcej miejsca daje lepsze możliwości stworzenia zarówno ciepłych, jak i chłodnych stref. *Chondrodactylus turneri* porusza się niewiele i leży nieruchomo, gdy nikt go nie niepokoi, dlatego liczą się kryjówki i struktura, a nie kubatura. Parametry hodowlane są częściowo zapożyczone od bliskich krewnych, *Chondrodactylus bibronii* i *Chondrodactylus angulifer*.

Urządź terrarium dużymi kamieniami, korą korkową i korzeniami, tak aby powstało wiele szczelin na różnych wysokościach. Kamienie muszą stać stabilnie na dnie terrarium albo być ze sobą sklejone, żeby nie mogły zsunąć się na zwierzę. Strukturalna tylna ściana z korka lub pianki daje więcej powierzchni do wspinaczki. Jako podłoże sprawdza się włókno kokosowe, w którym samica chętnie zakopuje też jaja. Sztuczne rośliny lub kilka wytrzymałych żywych roślin zapewniają dodatkową osłonę, a zwierzę ich nie niszczy.

Pokrywa musi szczelnie zamykać terrarium i mieć wentylację. Gatunek jest szybki i skacze, a gekona, który uciekł, trudno ponownie złapać.

### TEMPERATURA

Utrzymuj 25-28 °C w dzień i stwórz miejsce wygrzewania, np. kamień pod lampą punktową, gdzie temperatura osiąga 33-35 °C. Zwierzęta chętnie siadają na nagrzanym kamieniu po zgaszeniu światła i czerpią z niego ciepło. W nocy temperatura może spaść do pokojowej, 18-22 °C.

Użyj żarówki grzewczej lub lampy punktowej po jednej stronie, sterowanej termostatem, aby zwierzę samo mogło wybierać między ciepłem a chłodem. Mierz temperaturę cyfrowymi termometrami po obu stronach terrarium. Gatunek nie ma znanego okresu zimowania. Unikaj dłuższego utrzymywania temperatury powyżej 35 °C.

### WILGOTNOŚĆ I WODA

*Chondrodactylus turneri* żyje na suchych skałach i sawannie, więc powietrze należy utrzymywać stosunkowo suche, około 30-50 %, jak u krewnych *Chondrodactylus bibronii* i *Chondrodactylus angulifer*. Zraszanie późnym wieczorem lub w nocy odwzorowuje warunki naturalne, a miska z wodą głównie podnosi wilgotność powietrza, bo zwierzęta prawie z niej nie piją.

Mimo to postaw w chłodnej części płaską miskę ze świeżą wodą i regularnie ją wymieniaj. Wieczorem zraszaj letnią wodą część terrarium, aby zwierzę mogło zlizywać krople, ale pozwól, by podłoże w ciągu dnia znów wyschło. Miej gotową wilgotną kryjówkę z lekko wilgotnym torfowcem (sphagnum) lub wermikulitem, zwłaszcza przed linieniem i gdy samica ma składać jaja.

#### OŚWIETLENIE I UVB

*Chondrodactylus turneri* prowadzi nocny tryb życia i w dzień śpi w szczelinach, więc nie potrzebuje mocnego światła. Użyj programatora czasowego do włączania i wyłączania światła, tak aby dzień trwał około 12 godzin, a noc była całkowicie ciemna. Zimą możesz skrócić nieco dzień.

UVB jest opcjonalne, bo gatunek spędza dni w kryjówkach. Jeśli chcesz zastosować słabą świetlówkę UVB dla zwierząt cieniolubnych (strefa Fergusona 1), zamontuj ją nad częścią terrarium i zapewnij mnóstwo kryjówek, aby zwierzę samo mogło wybierać. Bez UVB tym ważniejsze jest podawanie wapnia i witaminy D3 w pokarmie. Miejscem wygrzewania może być kamień pod lampą punktową, który trzyma ciepło także po zgaszeniu światła.

Czytaj więcej: Światło i UVB Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

#### ŻYWIENIE

*Chondrodactylus turneri* ma dobry apetyt i nie jest wybredny. Je świerszcze, karaczany, mączniki, ćmy i szarańczę. Świerszcze i karaczany to dobry pokarm podstawowy, a ćmy i szarańcza są latem ulubionym przysmakiem. Może też zjadać noworodki myszy, ale nie jest to ani konieczne, ani dobry nawyk.

Zwierzę potrafi chwycić zdobycz większą od głowy, ale nie podawaj tak dużych owadów zbyt często. Dorosłe osobniki karmi się 2-3 razy w tygodniu. Młode trzeba karmić częściej. Wiele osobników łatwo uczy się brać owady z pęsety, a karmienie sprawia, że stają się mniej płochliwe. Zdrowy dorosły gekon wytrzyma dwa tygodnie bez jedzenia, jeśli wcześniej porządnie się najadł, ale rób tak tylko w razie konieczności.

Oprószaj pokarm wapniem i regularnie podawaj witaminę D3, bo wszystkie owady zawierają za mało wapnia. Jak u *Chondrodactylus angulifer*, młodym i samicom składającym jaja podaje się wapń przy każdym posiłku, a pozostałym dorosłym raz w tygodniu.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

#### ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

*Chondrodactylus turneri* nie jest zwierzęciem do brania na ręce. Bywa dziki i nieprzewidywalny. Jednego dnia spokojnie wygrzewa się na kamieniu, a innego w panice ucieka, gdy tylko ktoś się zbliży. Jest szybki i potrafi skakać na kilka centymetrów. Pasuje do kogoś, kto chce oglądać nocne zwierzę przez szybę. Podczas karmienia płochliwość znika, a zwierzęta zachłannie chwytają owady, więc uważaj na palce.

Para może przebywać razem w terrarium, a dorosłe osobniki mogą ignorować młode, ale nie jest to pewne. Odradza się trzymanie samca z kilkoma samicami, ponieważ samica po złożeniu jaj może stać się bardzo agresywna wobec pozostałych samic, co prowadzi do zaciętych walk. Samce trzeba trzymać osobno, bo u gatunków pokrewnych samce są terytorialne. Dlatego trzymaj zwierzęta pojedynczo lub w parze i bądź gotów je rozdzielić. W naturze kilka osobników często dzieli ten sam kamień, ale terrarium jest przestrzenią znacznie bardziej ograniczoną.

## Rozmnażanie

#### DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

U *Chondrodactylus turneri*, podobnie jak u gatunków pokrewnych, samce można rozpoznać po dwóch zgrubieniach u nasady ogona, gdzie znajdują się kieszenie hemipenisów, a często także po porach przedkloakowych. Wiek i masa ciała w chwili osiągnięcia dojrzałości płciowej nie są znane. Pokrewny *Chondrodactylus angulifer* dojrzewa po 10-12 miesiącach, ale samice powinny poczekać, aż skończą co najmniej 18 miesięcy i będą w dobrej kondycji, ponieważ jaja wymagają dużo wapnia.

#### GODY I KOPULACJA

Rozmnażanie jest dość łatwe, gdy zwierzęta są dobrze odżywione. Samiec zaleca się, liżąc samicę po pysku i wabiąc ją piskliwymi dźwiękami. Gatunek nie ma znanego stałego sezonu rozrodczego ani okresu zimowania. Gatunki pokrewne, takie jak *Chondrodactylus angulifer*, przechodzą przez jeden do dwóch miesięcy zimowanie z niższą temperaturą, suchszym powietrzem i krótszym dniem, ale nie wiadomo, czy jest to konieczne u tego gatunku.

Obserwuj masę ciała samicy i zaopatrzenie w wapń, a rozdziel zwierzęta, jeśli samica chudnie lub jest przeganiana.

### SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jednorazowo jedno lub dwa jaja o twardej skorupce, jak inne gekony z tej grupy. Liczba zniesień w roku nie jest udokumentowana; bliscy krewni składają od dwóch do sześciu zniesień rocznie.

Daj samicy pojemnik do składania jaj z lekko wilgotnym torfowcem (sphagnum) lub wilgotnym piaskiem i codziennie sprawdzaj, czy są jaja. Zwierzęta mogą też zakopywać jaja we włóknie kokosowym w samym podłożu. Świeżo złożone jaja są kruche, więc dotykaj ich jak najmniej.

### INKUBACJA

W temperaturze 27-29 °C i przy wilgotności około 90 % wyklucie następuje po 50-60 dniach. Nie wiadomo, czy temperatura wpływa na płeć młodych.

Trzymaj jaja na lekko wilgotnym, nigdy mokrym podłożu, umieść je w pojemniku z małymi otworami wentylacyjnymi i nie obracaj ich. Jaja pozostawione w terrarium w dobrych warunkach mogą się wykluć także bez inkubatora. Nie jest to jednak najpewniejsza metoda.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

### ODCHÓW MŁODYCH

Wielkość, masa ciała i tempo wzrostu młodych nie są znane. Trzymaj młode w małych pojemnikach, łatwych do utrzymania w czystości, z ręcznikiem papierowym lub cienką warstwą podłoża, wilgotną kryjówką i kilkoma płaskimi kamieniami. Podawaj małe owady, np. małe świerszcze oprószone wapniem i witaminami, i regularnie waż młode, aby śledzić ich rozwój.

Dorosłe osobniki mogą ignorować młode, ale młode łatwiej karmić osobno w małym pojemniku. Rozdziel je, jeśli zaczną walczyć albo jeśli któreś wyraźnie przerośnie pozostałe.

## Zdrowie i częste błędy

U *Chondrodactylus turneri* nie są znane żadne szczególne choroby, dlatego porady opierają się na ogólnej hodowli gekonów i na gatunkach pokrewnych. Typowe błędy to:

- Za mało wapnia i witaminy D3, zwłaszcza u młodych i samic składających jaja. Prowadzi to do miękkich kości i drżenia. Oprószaj pokarm i postaw miseczkę z wapniem.
- Zbyt wysoka wilgotność lub stale mokre podłoże, co powoduje pleśń i problemy skórne.
- Resztki wylinki przyklejone do palców z powodu braku wilgotnej kryjówki. Zapewnij wilgotną kryjówkę i ostrożnie usuń resztki letnią wodą.
- Przekarmianie. Zwierzę jest żarłoczne i je więcej, niż potrzebuje.
- Ucieczki. Gatunek jest szybki i skacze, więc pokrywa musi szczelnie zamykać terrarium.
- Stres i walki, gdy zwierzęta trzymane są razem bez wystarczającej liczby kryjówek.

Zdrowe zwierzę ma czyste oczy i pełny ogon. Zgłoś się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli gekon chudnie, nie je przez kilka tygodni lub wygląda na osłabionego.

### Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.